

Rechtspraak

Maakt samen leven mogelijk

GRATIS
NEEM MEE

Aan de bak bij de wijkrechtbank

JOURNALIST CHRIS KLOMP:
'LEES NOU EERST EENS DAT VONNIS'

RECHTER JAN VAN BREDA: 'WAAROM IS HET HIER ZO'N KLANKKAST?'

RECHTER PAUL ROUWEN
HELPT MENSEN UIT DE SCHULDEN

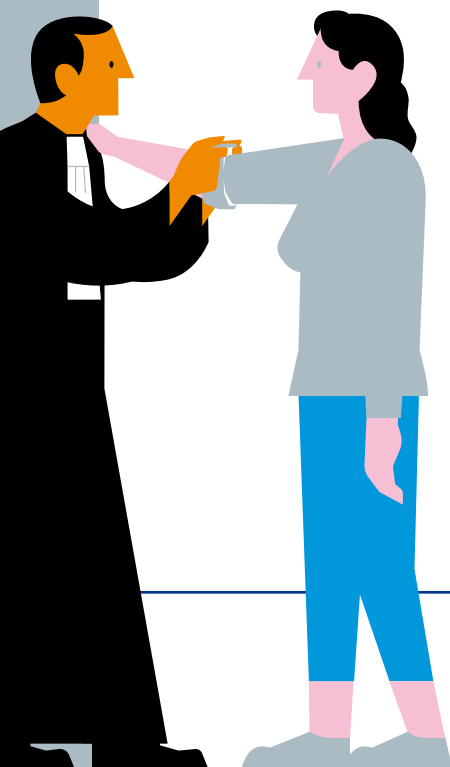
Kleine delicten, grote gevolgen

Handen uit de mouwen bij de wijkrechtbank >

Overal in het land wordt geëxperimenteerd met wijkrechters die proberen conflicten definitief op te lossen. Veel mensen zijn daarmee beter geholpen dan met een juridisch oordeel, dat vaak weer tot nieuwe rechtszaken leidt. In Eindhoven is afgelopen najaar een bijzondere variant gestart: een heuse wijkrechtbank voor mensen die een licht strafbaar feit hebben gepleegd. Hoe werkt dat? *Rechtspraak* nam een kijkje.

TEKST: PAULINE VAN DER MIJÉ | ILLUSTRATIE: AAD GOUDAPPEL

'Ja natuurlijk wil ik veranderen, anders had ik die boete wel gepakt en op de stapel gegooid', zegt Marcella (niet haar echte naam) tegen de officier van justitie. De jonge dakloze vrouw zit wat moedeloos onderuitgezakt in de wijkrechtbank van de Eindhovense wijk Oud-Woensel. Ze is betrapt op winkeldiefstal. Een simpel zaakje, dat gewoonlijk met een boete of taakstraf wordt afgedaan. Maar nu zit zij aan tafel met een heel gezelschap: de rechter, de griffier, de officier van justitie en haar OM-collega, haar advocaat, een procesregisseur van de gemeente, een reclaseringswerker en iemand van de woningbouwcorporatie. De sfeer is gemoedelijk, niemand draagt een toga.

'Als wij denken dat er meer aan de hand is, nemen we contact op met de wijkrechter', zegt de officier van justitie. 'Met u is veel aan de hand. Volgens mij is het beter dat er hulp komt dan een flinke boete.' Dat vindt Marcella ook. Die boete zou ze toch niet betalen, want ze woont overal en nergens en ziet nooit post. 'Heeft u de diefstal gepleegd onder invloed van cocaïne?', vraagt rechter Margo Burghoorn. 'Onder andere ja. Ik gebruik ook ketamine, xtc, speed, GHB, noem maar op.' 'Waarom bent u verslaafd?', vraagt de rechter. 'Ik weet niet of ik verslaafd ben; ik doe 't gewoon.' De rechter: 'Hoe voelt u zich?' Marcella: 'Kut.'

Haakje

De wijkrechtbank behandelt lichte strafzaken van mensen die overlast veroor-

zaken, maar eigenlijk niet in het strafrecht thuishoren. Hun gedrag komt voort uit persoonlijke problemen. Een straf kan die problemen alleen maar erger maken, want waar haalt iemand die aan de grond zit geld vandaan om een boete te betalen? 'Het delict is het haakje waar de procedure aan hangt', legt griffier Martijn Rijnbeek uit. 'Maar in de wijkrechtbank speelt het een ondergeschikte rol. Alles is erop gericht dat iemand duurzaam geholpen wordt en

'De hele buurt lag wakker als hulpdiensten weer met loeiende sirenes kwamen aanrijden'

zijn leven weer op de rit krijgt. Dat voorkomt een heleboel andere procedures die handenvol geld kosten.' De officier bekijkt of een zaak geschikt is voor de wijkrechtbank. Als de verdachte bekent en inzicht toont in de eigen problemen worden allerlei instanties ingeschakeld die onder regie van de rechter een plan bedenken, samen met de verdachte. Marcella heeft met hulp van haar advocaat een beschrijving van haar leven naar de wijkrechtbank gestuurd. Die bekijkt welke instanties betrokken moeten

DE WIJKRECHTBANK HELPT
MENSEN WEER **OP DE RAILS**

ZE MOETEN **BEKENNEN** WAT
ZE HEBBEN MISDAAN

worden. Wat weten zij over Marcella? Welke oplossingen zien ze? Dat wordt vandaag op de zitting besproken. Komt er een werkbaar plan uit, dan stopt de officier van justitie de strafvervolgning op voorwaarde dat Marcella alle afspraken nakomt. Anders moet ze alsnog naar de reguliere strafrechter.

Opnemen

Dit lukt alleen als iemand echt gemotiveerd is, vertelt rechter Burghoorn. Marcella wil wel. Maar de vraag is: hoe? 'Ik denk dat ze me moeten opnemen, ik ga het zelf niet redden', zegt ze over stoppen met drugs. Haar vrienden gebruiken allemaal en zij heeft geen eigen plek waar ze zich terug kan trekken. De rechter vraagt naar haar dealer. 'Is dat nou een vriend van u?' Zo beschouwt Marcella hem inmiddels wel. 'Maar als u stopt...'. 'Dan kan ik hem niet meer zien. Dat vind ik niet erg. Mensen komen en gaan in mijn leven, ik hecht me aan niemand meer.' Ze praat nuchter over haar situatie. Alleen als het over vroeger gaat – over vriendinnen, naar de sauna, lekker lopen in het bos – huilt ze even. De vertegenwoordigster van de woningbouwvereniging kent haar nog uit die tijd: 'Ze was een vrolijke vrouw met een goeie baan en een prima leven.' Er klinkt zacht gesnik. Langzaam wordt duidelijk waar het is misgegaan. Marcella had veel pijn door een medisch probleem en kreeg daar morfine voor, maar niet genoeg. Op zoek naar meer kwam ze in aanraking met andere drugs en gleed langzaam af. >

MOUNIR EL MAACH EN MARGO BURGHOORN VOOR DE WIJKRECHTBANK (FOTO: KEES MARTENS)

'WE KUNNEN NOG VEEL MEER BEREIKEN'

De wijkrechtbank stelt de mens centraal en is in dat opzicht nu al geslaagd, vindt projectleider Mounir El Maach. 'Maar we kunnen nog veel meer bereiken. Vooral voor de leefbaarheid van de buurt.'

De proef – die twee jaar duurt – heeft als doel het vertrouwen in de rechtsstaat te vergroten door overlast in de wijk tegen te gaan. De werkwijze gaat in tegen de roep om strengere straffen die bij deze tijd hoort. 'Maar als wij mensen uit het strafrecht halen die daar niet thuishoren, is dat voor iedereen beter', zegt El Maach.

Door de samenwerking met de politie, het OM en alle betrokken instanties krijgt de rechtbank zicht op hoe dingen lopen én wat er misgaat. 'Veel mensen worden van het kastje naar de muur gestuurd. Ze krijgen bijvoorbeeld geen uitkering omdat ze geen vast adres hebben, en geen woning omdat ze geen inkomen hebben. Als de rechter de regie neemt, wordt dat doorbroken.' Hij vertelt over een man die was opgepakt wegens bedreiging van kinderen. 'Bij de wijkrechtbank bleek dat hij al jaren gepest werd door die kinderen. Hij was licht verstandelijk beperkt. Als ze steentjes tegen zijn ruit gooiden, belde hij de woningbouw en zei iets over 'ruit kapot'. Dan werd hij doorverbonden naar de technische dienst, die er geen raad mee wist. Ook de wijkagent greep niet in, daar was net een personeelwisseling. Als de rechter dat niet weet, krijgt zo'n man een straf en gaat het pesten door.'

Met misschien een gewelddadige afloop. Bij ons volgde geen straf, maar een goed gesprek met de ouders van de kinderen.'

Paniek aanvallen

Een vrouw met psychiatrische problemen veroorzaakte veel overlast. 'Ze kreeg 's nachts paniekaanvallen, dacht dan dat ze doodging en belde alles en iedereen. Toen justitie haar telefoon in beslag nam en verving door een noodtoestel waarmee ze alleen hulpdiensten kon bereiken, belde ze om de haverklap 112. De hele buurt lag wakker als er weer loeiende sirenes klonken. Ze dreigde uit haar huis te worden gezet. Dan was ze ook nog dakloos geweest. Via de wijkrechtbank is geregeld dat ze hulp kreeg en een woning in een rustige buurt. Want ze bleek angstig te worden van burens die voortdurend ruzie maakten. Nu gaat het goed.'

Via de ingestelde wijkadviesraad krijgen de rechtbank en de gemeente een goed beeld van wat er speelt in Oud-Woensel. Toch heeft de wijkrechtbank nog niet de uitstraling van de inspiratiebron: de Community Court in New York, die samen met bewoners werkt aan een leefbaardere buurt. Ondanks bewonersavonden, krantenartikelen en flyer-acties leeft de rechtbank nog niet echt, zegt de projectleider: 'De bewoners ervaren nog niet dat wij er voor hun zijn. Ik hoop dat dat verandert nu we ook zwaardere strafzaken behandelen. Als we veel aanbod krijgen, hebben we ook meer kans op zaken die de wijk echt raken.'

Verkeerde vrienden, overlast en een huurachterstand leidden ertoe dat ze haar woning uit moest. Die bleek behoorlijk uitgewoond. 'Dan heb je vijf jaar geen recht op een andere woning, tenzij je de schade vergoedt', vertelt de vrouw van de woningbouw. Er zijn dus ook schulden waar iets aan gedaan moet worden, constateert de rechter.

Alles op tafel

Bij de wijkrechtbank komt alles op tafel. 'Er is nog iets dat we moeten bespreken', zegt de rechter voorzichtig. Marcella protesteert: 'Dat wil ik niet hoor, met al die mensen erbij, echt niet!' Maar als de rechter er later op terugkomt, zegt ze: 'Het moet maar.' Het gaat om haar vele contacten met mannen. Gaat dat weer spelen als ze een andere woning krijgt? Is ze seks-

'Ik hecht me aan niemand meer'

verslaafd? Of doet ze het om geld te verdienen voor coke? Marcella ontkent met kracht. Het is precies andersom, zegt ze: 'Als ik veel coke gebruik, wil ik wel zes of acht keer per dag. Maar zonder coke niet hoor, ik moet er niet aan denken, bah!' Dat lost zich dus vanzelf op als ze geen drugs meer gebruikt. De officier vraagt of ze met iemand wil praten. 'Ja, want dat hosselen is

geen leven', zegt Marcella. 'Op alle leefgebieden moet iets gebeuren', haakt de procesregisseur van de gemeente in, die over allerlei sociale voorzieningen gaat. 'Maar er verandert niets als niet eerst de verslaving wordt aangepakt. Ben je eraan toe om af te kicken?' 'Het liefst zo snel mogelijk', zegt Marcella.

De zitting wordt geschorst om na te gaan wat er geregeld kan worden. Marcella gaat een sigaretje roken. 'Ze moet zo snel mogelijk van de straat', zegt griffier Rijnbeek. Maar of opname in een kliniek mogelijk is, is onduidelijk. En daarna, waar moet ze wonen? 'Huisvesting is een probleem', zegt de reclasseringswerker. 'In Limburg zijn nog goedkope woningen', oppert de officier. 'Dan is ze meteen weg bij haar verslaafde vrienden.'

Voorwaarden

De voorwaarden voor het seponeren van de zaak zijn snel geformuleerd: Marcella moet contact leggen met de reclassing en het regieteam voor daklozen, en op alle fronten meewerken. Er worden afspraken gemaakt over het ophalen van post en behandeling van haar drugsverslaving. Als dat laatste zonder opname moet, wordt het een flinke kluit voor Marcella. 'Ga ervoor hè?', zegt de rechter. 'Kom op!' Marcella zucht: 'En dat allemaal voor diefstal van een slagroomtaart. Als het nou nog een dure jas van De Bijenkorf was geweest...'

'IK WIL DIT AL TIEN JAAR'

Rechter Margo Burghoorn is blij met de wijkrechtbank. 'Ik wil dit al tien jaar', zegt ze. 'Je moet alle problemen tegelijk aanpakken vind ik, anders is het water naar de zee dragen. Dan krijgt iemand een straf en oordeelt een andere rechter over schulden. Maar de achterliggende drugsverslaving wordt niet opgelost.'

Bij de wijkrechtbank worden mensen niet doorgestuurd naar steeds weer een ander loket. 'Wij proberen overal een oplossing voor te vinden. En de drempel is laag; wij komen naar de wijk.' Sommige vakgenoten zijn kritisch: de rechter mag geen maatschappelijk werker worden. Maar daar is geen sprake van, benadrukt Burghoorn. 'Wijkrechters nemen de regie, sturen iedereen aan, letten erop dat alles op tafel komt en dat afspraken worden nageleefd. Maar we nemen niemand bij de hand. De betrokkenen moeten overal zelf achteraan.'

Begin februari had de wijkrechtbank 20 zaken behandeld. Met succes, zo lijkt het. 'Misschien zien we die mensen later toch weer terug, maar voorlopig ziet het er goed uit.' Maar het aantal zaken moet wel omhoog. 'En daar is ook alle aanleiding toe, blijkt uit de verhalen die wij van de politie horen', zegt de rechter (op de foto naast griffier Martijn Rijnbeek). Daarom gaat de wijkrechtbank ook zwaardere zaken behandelen, waarin de verdachte al gedagvaard is om voor de strafrechter te komen. 'Dan kunnen we niet zo informeel te werk gaan, dat is jammer. Maar om echt een rol te spelen bij het veiliger maken van de buurt, is het wel van groot belang.'

